

RECENSIE
 DE OORLOG ALS MOREEL KOMPAS

FICTIE **De auteur stelt belangrijke vragen zonder zich daar met humor voor te verontschuldigen**

Daan Heerma van Voss
 De laatste oorlog

 De Bezige Bij;
 432 pagina's; € 19,90.

Als de mislukte schrijver Abel Kaplan ontdekt dat er vlak bij zijn huis in Amsterdam een geheim detentiecentrum voor gevluchte Roma-zigeuners is gevestigd, raakt hij zo verontwaardigd dat hij met behulp van een journalist een wilde bevrijdingsactie in gang zet. Hij slaagt er daarbij in om één jongen uit handen van de politie te houden en neemt hem in huis. Kaplan verstoopt de onderduiker in een nisje achter zijn kledingkast, blondeert zijn donkere haar. 'We zullen je niet uitleveren', zegt hij tegen de jongen. 'We zullen je niet teleurstellen. Jij bent de herkansing.' De associatie met een wereldberoemd meisje moge duidelijk zijn.

Voor de hoofdpersoon van *De laatste oorlog*, de zesde roman van de indrukwekkend productieve Daan Heerma van Voss (1986), zijn de lessen uit de oorlog (die hij niet zelf heeft meegemaakt) de leidraad voor zijn leven. 'Als je twijfels hebt bij iemands karakter, vraag je je af wat hij zou doen als de Duitsers opnieuw binnenvielen', redeneert Kaplan. Hij is niet toevallig een toegenomen jood: een *mensch* is wat hij wil zijn.

Maar wat klinkt als heroïsche taal is eigenlijk een vlucht, in de heldere ideeën over goed en kwaad van het verleden. Het heden is moreel te verwarrend voor deze veertiger. Kaplan wil ruimhartig zijn voor vluchtelingen, maar wordt door allochtonen bedreigd en geslagen. Zijn vrouw papt aan met uitgerekend zijn aartsvijand, een oppervlakkig figuur die overal als held wordt binnengehaald.

Met de oorlog als moreel kompas belandt hij vervolgens in een reeks bizarre, uiterst genietbare episodes, waarin hij anderen juist schade berokkent. Hij vervalst een boek, slaat een fiets aan gruzelementen, gooit een stenen Laaf (zo'n Efteling-figuur) door de ruit van het Concertgebouw. Volgens zijn eigen koppige logica is dit allemaal heel dapper. Kaplan is een donquichoteske idioot die zichzelf een verzetsheld waant, zodat hij eindelijk richting kan geven aan zijn leven.

Over donquichot gesproken: je zou kunnen zeggen dat Heerma van Voss terug is bij de klassieke roman, na een aantal experimentele uitstapjes. Afgelopen jaren schreef hij een thriller, erotica, het abstracte *Het land 32* en het ironische dagboek *De vergeting*. *De laatste oorlog* is daarbij ern-

Daan Heerma van Voss is terug bij de klassieke roman, na een aantal experimentele uitstapjes. Foto HH

Eindelijk een personage dat handelt, in plaats van verlamd toe te kijken

stiger dan zijn eerdere werk, ondanks Kaplans kolderieke (wan)gedrag; het zit vooral in de toon. De auteur stelt belangrijke vragen zonder zich daar met (al dan niet geslaagde) humor voor te verontschuldigen. De lauwe grapjes zijn weliswaar niet helemaal verdwenen: 'Ineens kanteelde het gesprek van abstract en filosofisch naar concreet en persoonlijk, een omslag waarop vrouwen het patent hadden.' Maar dat maakt hij goed met kwetsbare, gelaagde observaties, zoals wanneer Kaplan misprijzend naar een uitbundig bierfeest kijkt: 'Hij vroeg zich af wat hij het liefst wilde: zich-

zelf dat geluk eigen maken, of de anderen erop wijzen hoe verraderlijk het hunne werkelijk was.'

Kaplan leeft op alle mogelijke manieren in het verleden, ook wat de liefde betreft. Hij kan zijn ex Eva niet loslaten en zijn nieuwe geliefde niet écht zien zoals ze is. Deze tweede verhaallijn heeft sterke, ontsporende dialogen, maar voegt niet heel veel toe. De roman was meer in evenwicht geweest als Heerma van Voss scherper had gekozen, een zwaartepunt had aangebracht. Hij had genoeg materiaal, getuige de 432 pagina's.

Zo zijn er meer zwaktes - de proloog probeert te geforceerd de spanning op te voeren, het laatste deel doet een wel erg groot beroep op het toeval. En toch, juist die grote greep maakt indruk. Eindelijk een personage dat handelt, in plaats van verlamd toe te kijken, grotesk en tragisch tegelijk. *De laatste oorlog* is een fabel in clair-obscur over hoe mensch te zijn in onzekere tijden.

Persis Bekkering

